

Aile Olmanın Ontolojik ve Tarihsel-Sosyolojik Anlamı

‘Aile nedir’ sorusunun her zaman sorulması gerekir. Çünkü ailenin tarihsel süreçlerde, sosyolojik şartlarda uğradığı dönüşümler her zaman aydınlanma düşüncesinin iddia ettiği gibi ilerleyerek iyiye doğru gitmiyor. Aile, yaşanan tarihsel dönüşümler, yeni üretim ilişkileri ve kültürel dünya ile beraber farklılaşıyor. Bu farklılaşma ailede her zaman iyimser aydınlanma düşüncesinin kabul ettiği gibi iyiyi doğru gitmez. Ailenin krizini, yozlaşmasını ve çöküşünü de getirebilir. Bu nedenle her tarihi dönemde dönüp yeniden ‘aile nedir’ sorusunu sormalıyız. Böylece aileyi yaşanan yozlaşma ve bozulma sürecinde yeniden özsel anlamına bakarak tanımlayarak onu gerçek boyutu ile algılayabiliriz.

Tarihsel-Sosyolojik Anlam

Elbette tarihselciler öze inanmazlar. Her şeyin tarih içinde insanların doğayla ve birbiriyle etkileşimleri sonucunda ürettikleri olgularla meydana geldiğine inanırlar. Özellikle üretim ilişkileri, toplum biçimleri ve tarihsel şartlar belirleyici görülür. “Tarih kitabı” önemlidir. Bu kitap da beşeridir ve tarih içinde oluşur.

Benzer yaklaşım aile için de geçerlidir. Aile tarih içinde oluşur, tarih tarafından üretilir, tarih tarafından belirlenir. Aile nedir sorusunun cevabı tarihin nesnel şartlarının ürettiği realitelerle şekillenir. Tarihin üstünde, ötesinde ve ona mukayyet olmayan

bir aileden bahsedilemez. Özü olan, değişmeyen ve her zaman belli esasları koruyan bir aileden bahsedilemez.

Buna göre aile tarih içinde göçebe, yerleşik-tarım, endüstri ve post-endüstri olmak üzere farklılaşarak şekillenir. Avcı-göçebe ailesi, tarım ailesi, endüstri ailesi ve post-modern aile ya da ailesizlik... Sosyolojik bir şekilde yapılan toplum sınıflamalarına göre aile de değişen üretim ilişkilerine göre tanımlanmaktadır. Aileyi tanımlarken ana temel, üretim ilişkisidir. Tarımsal üretimde tarım ailesi, endüstriyel üretimde endüstri ailesi.

Bu üretim ilişkileri tarihi süreçte toplumları farklı şekillere soktuğu gibi aileyi de sokmaktadır. Bu nedenle toplum değiştiği ve tarih değiştiği gibi aile de değişir. Hatta her bir değişim aşaması öncekini aşar. Aile üyeler, değerler, roller ve işlevler açısından değişir. Modern tarihsel dönemde de endüstri toplumuyla beraber aile de radikal bir şekilde hem yapısal hem de değer yönüyle değişti. Geleneksel aile yapısı ve değerleri değişti.

Bu değişmelerin hepsi tarihselcilere göre zorunludur. İyiyeye doğru akmaktadır. Metafiziki boyuta uzanmamaktadır. Beşeridir, dünyevidir ve insan eylemlerinin tarih ve toplum içindeki yansımalarıdır. Sosyologlar da benzer biçimde aileyi toplumları esas alarak tanımlıyorlar ve buna göre de anlam veriyorlar.

Sosyolojik bakışta aile toplumların tarih içindeki evrimine göre şekillenerek oluşmaktadır. Toplumların göçebe-avcı, yerleşik-tarım, endüstri-modern yapısına göre aileler şekil alır. Özellikle pozitivist ve Marksist sosyolojiye göre aile tamamen üretim ilişkilerine göre evrimleşerek değişir. Ailenin işlevleri, anne-baba rolleri ve anlamı da böylece ortaya çıkar.

Modern sosyolojik bakış metafizik perspektiften uzaktır. Bu nedenle ruhani, doğa üstü, değişmez ilkeler boyutuyla ilgilenmez. Marksizm, kapitalizmin aileyi katlettiğini söyler. Komünist Manifesto'da önemli bir tespittir bu. Yine Engels, kapitalist çalışma düzeninin, hem evde çalışması ve çocuk doğurması hem de ev dışı kapitalist iş hayatının kadını ciddi anlamda zorluklarla baş başa bırakacağını söyler. Ki bu tespitler önemlidir. Ancak Marksizm sonunda eşitlik perspektifi ile aileden daha fazla kadın ve erkeklerin fertler olarak varlıklarına yoğunlaşır. Aileyi koruma veya önemseme tutumu öne çıkmaz. O üretimdeki artı ürünün ve emeğin eşit paylaşımı derindedir.

Ontolojik-Metafizik Anlam

Ontolojiyle ailenin varlıksal yönüne baktığımızda 'aile nedir' sorusuna farklı bir çehre kazandırabiliriz. Çünkü **metafizik, varlığın değişmeyen ve her zaman geçerli olan evrensel özü üzerinde durur.**

Bu bakış açısıyla soralım; ailenin varlığının özü nedir? Aileyi aile kılan özün anlamı nedir? Bu iki soruyu beraber düşündüğümüzde hem ontoloji hem de metafiziğin fenomenolojisini yapmış oluyoruz. Bu açıdan sorumuz şudur: Ailenin özünün anlamı nedir?

Bu soruyu sormak önemlidir. Çünkü bu soru bizi çok ciddi sonuçlara ve cevaplara doğru götürecektir. Ne kadar objektif olursak olalım, her soru belli düzeyde cevaba doğru gitmeyi de içinde saklar. Bu soru da öyledir. İki sonuç açısından önem taşıyor;

Birincisi, bütün tarihsel ve sosyolojik realitelere karşın bunların ötesinde her tarihte ve her toplumda geçerli olan aile olmanın ilkelerini/prensiplerini ortaya koymak. İkincisi, aileyi yaşanan krizler ve yozlaşmalardan kurtarmak için bize ayna olan bu aile ilkeleriyle yeniden harekete geçmek. Üçüncü olarak da metafiziğin dünyayı aşan, ruhsal olan ve ebediyete uzanarak aileyi tarih üstü evrensel bir şekilde algılama imkanını elde etmek.

Aileye bu metafiziksel fenomenoloji yönüyle baktığımızda, ailenin her zaman değişmeyen ve varlığını sürdüren evrensel anlamı ile karşı karşıya geliriz. Bu evrensel anlam çok önemli fonksiyonlar üstelenir. Öncelikle tarihselcilikle ortaya çıkan aileye rölatif yaklaşma tutumunu aşar. Sonra ailenin yaşadığı bunalımda, her şeyin her şeye

dönüşüp belirsizliğe yol verdiği ortamda tutunacağımız ve bize rehberlik yapacak değerlere ulaşırız. Ben buna “aile archesi” diyorum. Aile archesinin (ilk ilke, kaynak, öz) fenomenolojisi...

Modern aile düşüncesi tamamen tarihsel ve sosyolojik olduğu için derin bir kriz yaşamaktadır. Bu yaklaşım ailenin çöküşünü, parçalanmasını ve yok olmasını normal bir değişim olarak algılamaktadır. Nitekim boşanmalar, evlenmeme, bekar yaşama, partnerle yaşama, doğurmama, baba otoritesinin yadsınması, birey kimliğini aileden yalıtık düşünme öne çıkmakta ve bu olgular normal karşılanmaktadır. Hatta “gay aile” ve “lezbiyen aile” gibi aile olmayan aileler kavramlaştırılmalarına giderek bunları dayatmaya yönelmektedir. Bu açıdan Batıda aile iflas etmiştir. Kapitalizm hakikaten aileyi katletmiştir.

Buradan çıkışın yolu, yeni bir aile düşüncesi ile mümkündür. O da aile metafiziği yaklaşımıdır. Yani her tarihte ve her toplumda geçerliliğini koruyan bir aile anlamının varlığı... Göçebe toplumunda da tarım toplumunda da endüstri veya post-modern toplumda da geçerliliğini koruyan ailenin evrensel anlamı...Aslında ailelerin bir çok biçimi var. Türk ailesi, Arap ailesi, İslam ailesi, Hristiyan ailesi, siyah aile, işçi ailesi, burjuva aile, küçük aile, büyük aile, baba erkil aile, tekno-erkil aile... Yani sadece üretim ilişkileri ile aile tanımlanamaz. Din, millet, sınıf, otorite, üye sayısı, meslek vs göre de aile şekillenmektedir.

Metafizik fenomenoloji bakış açısında ailenin anlamını oluşturan çeşitli ana ilkeler vardır. Bunlar muhabbet, dayanışma, namus (cinselliğin normları), yardımlaşma, grup aidiyeti, anne-babalık duygusu ve rolleri, evlatlık duygu ve rolleri... Bu değer ilkelere taşıdığı anlamlar her zaman/dönem varlığını korur. Her tarihte ve her sosyolojide ailenin olmazsa

olmaz anlamlarını meydana getirir. Aileyi aile yapan özsel anlamlardır bunlar. Bütün kadim toplumlarda geçerliliğini korur. Modern zamanların rölativizmi, postmodernizmi ve tarihselciliği her alanda olduğu gibi aile alanında da yıkıcı tutumlar içerisindedir. Ancak bu yaklaşımlar aileyi krize sokmakla kalmıyor toplumları da buna sürüklüyor. Bundan dolayı yeniden sorduğumuz ‘aile nedir’ sorusuna; aile muhabbettir, kardeşliktir, doğurmaktır, ocaktır, anneliktir, babalıktır, dayanışmadır, diğerkamlıktır, namustur cevabını veriyoruz. Bu cevapta ailenin işlevleri ve anlamı beraber ortaya konulmaktadır.

Sonuç

Ailenin bugün yaşadığı derin kriz, bir realitedir ama bir hakikat değildir. Gay aile ve lezbiyen aile olmaz. Çünkü aile karşı cinsten insanların bir arada sözleşme ile yaşaması sonucunda oluşur. **Annelik ve babalık insan var oluşunun temel özellikleridir. Cinselliği namusla/töreyle yaşamak insan doğasını ve otantikliğini sürdürmektir.**

İslam metafiziği ailemizi yeniden tanımlamamız için bize çok önemli imkanlar sunmaktadır. Türkler, yüzyıllarca bu metafizikle beraber aileyi farklı şartlarda anlamlı bir şekilde yaşattılar. 16. yüzyılda yaşayan Kınalızade, Osmanlı aile metafiziğini Ahlak-ı Ala adlı eserinde ortaya koyar. Bugüne de ışık veren önemli temeller sunar.

Elbette üretim ilişkileri gerçekliği, tarihsel gerçeklik ve sosyolojik gerçeklikler var. Ancak bunlar nispidir, mutlak değildir. Aile metafiziğinin rehberliği ile her yeni toplumsal-tarihsel dönemde yeniden aileyi ihya etme imkânımız vardır. Buna “aile tecdidi” de diyebiliriz. Böylece hem çağımızı algılayan hem de evrensel aile anlamımız ile göreliliği aşarak varlığımızı yeniden kurabiliriz.